

Een aantrekkelijk crisisgevoel

C.F.A. MILDERS

Met een zekere regelmaat verschijnen er publicaties waarin wordt betoogd hoe sterk de huidige psychiatrie wordt gedomineerd door het biologisch psychiatrisch denken. Ik doe daar zelf driftig aan mee, juist omdat aan zo'n kritische positie een verleidelijke kant zit. Het is namelijk bijzonder prettig te 'koketteren' met een crisisgevoel.

Het elitegevoel Laat ik een voorbeeld geven uit de cultuur- en maatschappijkritiek. Voor de Tweede Wereldoorlog waren er opzienbarende publicaties van Oswald Spengler (*Der Untergang des Abendlandes*, 1923) en José Ortega y Gasset (*De opstand der horden*, 1930). Beiden waren van mening dat het niet best gesteld was met de westerse beschaving. Later hebben cultuurcritici zoals George Steiner (*In Bluebeard's castle*, 1971) en Allan Bloom (*The closing of the American mind*, 1987) erop gewezen dat de crisis van de westerse beschaving te maken heeft met het verlies van literaire tradities en met ongeletterdheid ('illiteracy'). Persoonlijk vind ik deze boeken heerlijke lectuur omdat de auteurs je het gevoel geven bij een kleine intellectuele elite te horen die precies weet hoe erg het gesteld is met de westerse beschaving, terwijl de grote massa blind ronddoelt. Als lezer bespeur je zelfs een zekere weerzin om de argumenten van deze auteurs kritisch tegen het licht te houden, omdat het crisisgevoel zo aantrekkelijk is.

Opgeklapte crisis van de psychiatrie Op een gelijksoortige wijze kan het artikel van Dirkx (2008) gelezen worden. Mijns inziens creëert hij een onterecht crisisgevoel. Ik heb daarvoor twee argumenten.

Ten eerste zet hij zich in zijn pleidooi voor

een evenwaardige geesteswetenschappelijke benadering van de psychiatrie af tegen de opvatting dat de psychiater bovenal een hersenspecialist zou moeten zijn. Deze tegenstelling is door Dirkx te veel gedramatiseerd. Het gaat immers om de opvatting van een enkeling in het concept van de 'profielschets psychiater' (dat geeft Dirkx ook toe). In de uiteindelijke versie komt deze gedachte niet meer terug. Het zelfreinigend vermogen van de Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie (c.q. het wetenschappelijk forum) heeft dus uitstekend gefunctioneerd. Vandaar dat de profielschets een evenwichtige beschrijving is geworden van de pluriforme visie van de moderne psychiater. Het is dus niet eerlijk om een crisisgevoel op te roepen door eerst een karikatuur van de psychiatrie te maken, maar het is wel begrijpelijk. Wij zien dit ook gebeuren in het proefschrift van Delleman (2008), die zich afzet tegen dezelfde karikatuur.

Ten tweede blijkt uit het artikel van Dirkx dat de door hem geschetste problematiek in de praktijk geweldig meevalt, omdat beide rollen van psychotherapeutisch werkzame psychiater en biologisch georiënteerde psychiater legitiem zijn. Misschien moeten wij ons – volgens de auteur – neerleggen bij een dergelijk methodisch dualisme, dat zeker praktische voordelen biedt.

De genuanceerde Descartes Dirkx schenkt in zijn essay veel aandacht aan de ziel-lichaamproblematiek en de negatieve consequenties daarvan voor de psychiatrie. Ik denk dat deze al meerdere decennia doorlopende, vruchteloze discussie mede zijn oorsprong heeft in een niet zorgvuldig lezen van het werk van René Descartes of in het blindelings volgen van de opvattingen van carte-

sianen. Gelukkig was Descartes geen cartesiaan. Hij keek veel genuanceerder naar deze kwestie dan men ons altijd heeft voorgehouden. Volgens hem zijn lichaam en ziel op zichzelf beschouwd afzonderlijke en complete substanties (uitgebreidheid versus niet-uitgebreidheid), maar binnen hun samenhang met de gehele mens gezien zijn ze echter onvolledige substanties. Om de eenheid van ziel en lichaam goed te kunnen vatten, mag men volgens Descartes (1643) gerust materialiteit en uitgebreidheid aan de ziel toeschrijven. Dit is een pleidooi voor het samengaan van enerzijds een ontologisch (en methodisch) dualisme (dat eenzijdige reductionismen voorkómt) en anderzijds een eenheid van ziel en lichaam op het existentiële (praktische vlak).

Van Peursen (1956) benadrukt dat volgens Descartes de mens niet in staat is zich zowel het onderscheid als de onderlinge samenhang van ziel en lichaam in te denken en dat men de laatste alleen kan ervaren buiten de wijsbegeerte om. Vrij vertaald voor de psychiatrie: uitgaande van de (lichaam-ziel)eenheid van de mens in de praktijk, is de psychotherapeutische invalshoek evenwaardig aan de biologische en is de opvatting dat de psychiater een 'specialist van gemankeerde zingeving is' (Delleman 2008), ook zo'n evenwaardige invalshoek. Niet meer en niet minder.

Belang van betekenis- en zingeving Als ik het wat opgeklopte crisisgevoel van Dirx terzijde laat, deel ik wel zijn bezorgdheid over de toenemende rationalisering en beheersing van de zorg. Het is inderdaad een groot probleem als andere partijen (bijvoorbeeld zorgverzekeraars) misbruik gaan maken van het wetenschappelijk discours van de beroepsgroep. Als het gaat over deze interactie van psychiatrie en maatschappij zouden wij misschien wél het woord 'crisis' kunnen overwegen. Ik realiseer mij echter onmiddellijk hoe aantrekkelijk wederom dit crisisgevoel is, juist omdat de gemiddelde psychiater helemaal geen problemen heeft met diagnose-behandelcombinaties (DBC's), zorgprogramma's of richtlijnen (uitkomst enquête vorig jaar).

Wat mij verder bij Dirx aanspreekt, is zijn kritiek op de moderne psychopathologie. Als voorbeeld noemt hij dat wij tegenwoordig sterk de neiging hebben symptomen zo snel mogelijk te laten verdwijnen (met onze 'anti'-psychofarmaca) en ons nauwelijks meer afvragen wat hun betekenis is.

Het is verheugend dat er steeds meer publicaties komen zoals die van Dirx en Delleman, met een pleidooi voor betekenis- en zingeving in de psychiatrie. Het gaat immers om één van de belangrijkste pijlers van de psychiatrie.

LITERATUUR

- Bloom, A. (1987). *The closing of the American mind*. New York: Simon & Schuster.
- Delleman, O. (2008). *Naar een integrale psychiatrie. De psychiater als specialist van gemankeerde zingeving en de patiënt als vormgever van het herstelproces*. (Dissertatie). Utrecht: Universiteit voor Humanistiek.
- Descartes, R. (1643). *Lettre à Élisabeth*, 28-6-1643. In Descartes, R. (1953) *Oeuvres et lettres*. NRF, Bibliothèque de la Pléiade, Paris: Gallimard.
- Dirx, J. (2008). De aantrekkelijke, maar illusoire autonomie van een eenzijdig verklaringsmodel voor de psychopathologie. *Tijdschrift voor Psychiatrie*, 50, 405-415.
- Ortega y Gasset, J. (1966). *De opstand der horden*. 's-Gravenhage: Leopold.
- Peursen, C.A. van (1956). *Lichaam-ziel-geest*. Utrecht: Erven Bijleveld.
- Spengler, O. (1923). *Der Untergang des Abendlandes. Umriss einer Morphologie der Weltgeschichte*. München: Beck.
- Steiner, G. (1971). *In Bluebeard's castle. Some notes towards the re-definition of culture*. London/Boston: Faber & Faber.

AUTEUR

C.F.A. MILDERS is psychiater en A-opleider bij GGZ Groningen.
Correspondentieadres: dr. C.F.A. Milders, GGZ Groningen, Hereweg 76, 9700 AB Groningen.
E-mail: cfa.milders@lentis.nl

Geen strijdige belangen meegedeeld.

Het artikel werd voor publicatie geaccepteerd op 29-4-2008.

TITLE IN ENGLISH An attractive sense of crisis